

focus@ongewervelden.5

mei 2008

5de focus@ongewervelden 2008

Ook in deze nieuwsbrief merken we dat het lente is: activiteiten alom!

De Dag van het Lieveheersbeestje, met wandelingen over gans Vlaanderen, een Internationaal libellenkamp, een nachtvlindernacht, zweefvliegeninventarisatie,...

Verder een aanpassing voor de dagvlinderatlas en als dier van de maand presenteren we jullie een in Vlaanderen uitgestorven gewaande dagvlinder: de Bruine vuurvlinder.

Volgende thema' s komen aan bod:

- **Dier van de Maand: Bruine vuurvlinder (*Lycaena tityrus*)**
- **aanpassingen atlasproject dagvlinders**
- **Dag van het Lieveheersbeestje: zondag 25 mei 2008**
- **nieuwsbrief voor keverliefhebbers**
- **internationaal libellenkamp in Sardinië**
- **5de Internationale Nachtvlindernacht**
- **cursus lieveheersbeestjes te Peer**
- **zweefvliegeninventarisatie in het Zoerselbos en Lovenhoek**
- **cursussen mei / juni 2008**
- **de activiteitenkalender**
- **varia**

Dier van de maand: Bruine vuurvlinder (*Lycaena tityrus*)

Tekst: Wouter Vanreusel, Ilf Jacobs en Koen Berwaerts

De Bruine vuurvlinder: het verhaal van een uitgestorven gewaande dagvlinder

De Bruine vuurvlinder (*Lycaena tityrus*) – een prachtige dagvlinder – was vroeger algemeen in de provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen. Maar helaas is het één van de vele soorten die sterk heeft geleden onder de grote veranderingen die het landschap de laatste decennia heeft ondergaan. Op korte tijd is deze soort dramatisch achteruitgegaan, met een bijna-uitsterven tot gevolg.

Foto : Jos Van Roy

Het leefgebied van de Bruine vuurvliinder bestaat uit schrale tot matig voedselrijke graslanden die rijk zijn aan tal van kruiden en bloemen. De waardplant is voornamelijk Veldzuring. Het is een zonneklopper die graag vertoeft op warme en windluwe hoekjes omzoomd met houtkanten. Samen met de traditionele manier van boeren, ging ook de mozaïek aan graslanden teloor, wat het voor de vlinder erg moeilijk maakte. Daarbovenop kwam een hoge depositie van stikstof – voornamelijk afkomstig van de industriële landbouw. Uit onderzoek blijkt dat zuringplanten met een hoge concentratie aan stikstof, ongeschikt zijn als waardplant voor de Bruine vuurvliinder. Deze combinatie van factoren heeft wellicht de doodsteek betekend voor een groot deel van de populatie van deze vlinder.

Tussen 1977 en 1989 werd de vlinder nergens meer gemeld uit Vlaanderen, en werd gedacht dat de Bruine vuurvliinder volledig was uitgestorven. In de jaren negentig werd de soort terug sporadisch waargenomen, maar na 1997 werd de soort nergens meer gezien.

Tot in 2004 opnieuw enkele exemplaren werden aangetroffen in Begijnendijk op de grens van Vlaams-Brabant en Antwerpen. Deze opmerkelijke ontdekking leidde tot een actieve zoektocht naar de vlinder o.a. door de Natuurstudiewerkgroep van Natuurpunt Hagelandse Heuvelstreek, de themagroep Ongewervelden van BRAKONA en vrijwilligers van de Vlinderwerkgroep en de lokale Natuurpunt afdelingen. Hierbij werd de vlinder op verschillende plaatsen waargenomen, maar duidelijkheid over de precieze verspreiding en toestand van de soort was er nog niet. Daarom werd door het Agentschap voor Natuur en Bos van de Vlaamse overheid een opdracht uitgeschreven om dit verder te onderzoeken. Medewerkers van Natuurpunt Studie voerden dit onderzoek uit en gingen in 2007 het terrein op, ondersteund door verschillende vrijwilligers. Alle graslanden in het studiegebied werden onderzocht en de toestand en structuur van de vegetatie ingeschat. En natuurlijk werd er overal grondig gekeken of de Bruine vuurvliinder aanwezig was of niet.

Het goede nieuws is dat de Bruine vuurvliinder nog op een vijftigtal graslanden in de regio rond Begijnendijk blijkt voor te komen. Ook is de verspreiding ruimer dan gedacht. Meer dan 20 nieuwe vliegplaatsen werden ontdekt, niet alleen in Begijnendijk maar ook in Aarschot en Tremelo en zelfs op het grondgebied van Heist-op-den-Berg (provincie Antwerpen). Door de voorgeschiedenis van kleinschalige percelering en extensief landbouwgebruik (tot op heden zichtbaar), blijkt deze streek het laatste toevluchtsoord voor de Bruine vuurvliinder te zijn. Mogelijk is deze regio de enige plaats binnen het voormalige verspreidingsgebied waar de depositie van stikstof voldoende laag is gebleven.

Minder goed nieuws is dat maar weinig van de graslanden zich in een gunstige toestand bevonden. De Bruine vuurvlieder vliegt er dan ook meestal in lage aantallen, dus in populaties met een zeer lage dichtheid. Dergelijke populaties zijn logischerwijze kwetsbaarder voor ongunstige situaties zoals slechte weersomstandigheden. Grote populaties kunnen die fluctuaties beter opvangen. Veel van de graslanden in het bestudeerde gebied hebben een té intensief beheer waarbij praktisch geen nectar- en waardplanten overblijven. Zo'n graslanden zijn als het ware groene woestijnen voor de Bruine vuurvlieder, maar ook voor heel wat andere diersoorten. Daartegenover worden veel terreinen – door het wegvallen van de landbouwactiviteiten – dan weer te weinig gemaaid of verwaarloosd waardoor ze verruigen of zelfs verbossen. Doordat geschikte terreinen schaars zijn en verspreid over het landschap terug te vinden zijn, wordt ook de verbinding ertussen moeilijker. Daar waar schaalvergroting en intensivering het landschap bepalen, is de soort verdwenen. Dat de vlieder heeft kunnen standhouden in de regio bewijst dat het niet onmogelijk is om de soort van uitsterven te vrijwaren.

Hoewel het algemene landschapsbeeld nog gunstig is, zou een aangepast beheer heel wat kunnen verbeteren voor de Bruine vuurvlieder en andere soorten van voedselarme graslanden.

De provincie Vlaams-Brabant ondersteunt momenteel een vervolgproject waarbij wordt gezocht naar mogelijkheden om via beheer en ondersteuningsovereenkomsten actief maatregelen te nemen rond deze soort. Want er lijken goede kansen voorhanden om de Bruine vuurvlieder in deze regio te behouden (en hopelijk uit te breiden), maar dit zal niet kunnen zonder de actieve steun van een heleboel betrokkenen.

Contact: wouter.vanreusel@natuurpunt.be, 015/29.72.13.
www.telmee.be en www.vlinderwerkgroep.be

Aanpassingen atlasproject dagvlinders

Op de vlinderstudiedag van 12 april werd uitgebreid gedebatteerd over het atlasproject 2007-2010. Op basis van de ervaringen uit 2007 werd het telschema licht aangepast. Het **aantal telperiodes voor de steekproefhokken** werd teruggebracht van **3 naar 2**.

Zo wordt deze methode voor de tellers heel wat haalbaarder.

Het wordt ook mogelijk om km hokken uit te besteden aan derden.

De **vernieuwde handleiding** kan je downloaden op de site van de vlinderwerkgroep.

<http://www.vlinderwerkgroep.be/Atlas>

Dag van het Lieveheersbeestje: zondag 25 mei 2008

Excursies op zondag 25 mei:

JNM - Brugge

Excursie in de Warandepuiten, Nieuwenhovebos en Kampveld

Afspraak: om 9u00 aan de Katelijnepoortbrug, Brugge

Meebrengen: lunch

Verantwoordelijke: Robrecht Debbaut, 0499/73 32 46 of robrechtdebbaut@hotmail.com en
Kaat Jans, 0494/66 84 22 of ejkaatje@gmail.com

JNM – Ninove-Geraardsbergen

Excursie naar de Venebroeken

Afspraak: 14.00 uur aan de Albertlaan te Ninove tov café 'Den dollar'. Tot 17.00 uur.

Meebrengen: geschikt schoeisel, vlindernet, klopnet (ev. wit laken), potjes en schaaltes

Verantwoordelijke: Bert Van der Auwermeulen, 0486/29 57 68 of bvdauwer@gmail.com

JNM – Durmeland

Excursie naar de Scheldebroyeken

Afspraak: 14.00 uur aan het Veerhuis in de Waterhoek in Berlare (bij het Appelsveer).

Einde omstreeks 17.00 uur.

Meebrengen: laarzen, paraplu, klopnet en stok, determinatietabel, potjesloep,...

Verantwoordelijke: Heleentje De Brauwer, 0485/30 67 48 of heleentje@jnm.be

JNM – Pajottenland

Excursie naar het Lombergbos en de Kesterheide.

Afspraak: 14.00 uur aan de Paddenbroek, Paddenbroekstraat 12, 1755 Gooik. Tot 17.00 uur

Meebrengen: eventueel insectennetjes, determinatiegidsen, fototoestel

Verantwoordelijke: Lieven Decrick, 0494/37 69 66 of lievendecrick@gmail.com

JNM – Land van Aalst

Excursie naar De Hogedonk

Afspraak: 10.00 uur aan de Wiezebrug (kant van Gijzegem) tussen Herdersem en Gijzegem

Aansluiten is ook mogelijk om 13.00 op dezelfde locatie.

Meebrengen: Loepotte, tabel, vlindernet, laarzen/sandalen, klopnet, middageten

Verantwoordelijke: Jelle Van den Berghe, 0498/30 07 98 of jellevandenbergh@gmail.com

JNM – Eeklo

Excursie in het Heldenpark

Afspraak: 14.00 uur Heldenpark, Oostveldstraat, Eeklo.

Meebrengen: netjes, oude paraplu, tabellen.

Verantwoordelijke: Jarno Claeys, 0486/23 09 89 of jarno.claeys@gmail.com

JNM – Zottegem

Lieveheersbeestjes op bioboerderij De Kollebloem

Afspraak: 9.30 uur op De Kollebloem, Doornstraat 30 te Sint-Lievens-Esse

Verantwoordelijke: Ruben Segers, 0474/88 40 69 of rubensegers@gmail.com

JNM – Bovenschelde

Excursie naar het Gentbos

Afspraak: 14.00 uur aan de inkom van het Gentbos in de Poelstraat te Merelbeke. Tot 17 uur

Meebrengen: Loepotte, vlindernet, excursiemateriaal,...

Verantwoordelijke: Sven Lemaitre, 0494/67 15 64 of svenlemaitre@pandora.be

JNM – Midden-Limburg (enkel voor piepers van Midden-Limburg)
Excursie met Jos Lycops

Afspraak: 14.00 uur aan Rozenkranslaan 47, 3600 Genk (parking kerk van Termien). Tot 17uur
Meebrengen: excursiemateriaal
Verantwoordelijke: Inge Jambon, 0487/14 31 43 of inge_jambon@hotmail.com

JNM – NoordWestBrabant (enkel voor JNM-ers van NoordWestBrabant)
Excursie naar het Torfbroek

Afspraak: 14.00 uur aan de ingang van het natuureservaat Torfbroek, op de parking aan het einde van de Visserijlaan te Berg. Tot 17.00 uur.
Meebrengen: lieveheersbeestjestabel, loepepotje, insectengids, eventueel flora, waarnemingsschriftje, drank, stevige schoenen die vuil mogen worden of laarzen
Verantwoordelijke: Celine Ghyselen, 0472/25 53 89 of celineghyselen@gmail.com

Insectenwerkgroep Zuid-West-Vlaanderen, JNM - Kortrijk, NP De Buizerd
Excursie naar de Mandelhoek, Ingelmunster.

Afspraak: 9u00 aan de ingang van reservaat Mandelhoek via de Waterstraat in Ingelmunster (achter de Valora)
Info: Roeland Libeer, 056/42 69 60 of roeland.libeer@telenet.be

Natuurpunt Londerzeel, JNM 's Heerenbosch

We kiezen dit jaar voor een nat biotoop. We speuren dit jaar langs de boorden van de kleine Molenbeek en de waterbergingsplassen bij het RWZI op Ursene.

Gids: Gert Arijs van JNM 's Heerenbosch.

Afspraak: vertrek om 14.00u aan het oorlogsmonument Blauwenhoek, Blauwenhoek, Sint-Jozef-Londerzeel

Info: Siegfried Van Ingelem, 052/55 38 47 info@natuurpuntlonderzeel.be

Lieveheersbeestjesexcursies op andere dagen:

zondag 4 mei: NP Lampyris: Lieveheersbeestjes in het Burreke

Deze mooie landschapswandeling voor het hele gezin gaat richting het natuureservaat 't Burreke. We maken regelmatig deze tocht en houden de evoluties bij in het LHB-bestand.

Meebrengen: determinatietabel, loep, doorschijnende potjes, paraplu, sleepnet en stok om op de takken te slaan. Stevig schoeisel is aangeraden.

Gids: Ronny De Clercq

Afspraak: 14u aan de kerk van Schorisse

Info: Anne Fobert, 055/21 01 37 of anne.fobert@pandora.be

zondag 11 mei: Lieveheersbeestjes in Meetshoven

Afspraak: 14u00 aan het Wit Toreke in Aarschot kruispunt Ter Heidelaan-Betekomsestw

Gids: Johan Bogaert, 016/500.389 of Johan.Bogaert@skynet.be en Koen Berwaerts

zondag 1 juni: Lieveheersbeestjeswerkgroep Coccinula

We gaan intensief op zoek naar Coccinellidae in de streek rond Aarschot in de voormiddag en de Kluis (Sint-Joris-Weert) in de namiddag.

Graag een seintje vooraf aan Johan Bogaert, 016/500.389 of Johan.Bogaert@skynet.be

Nieuwsbrief voor keverliefhebbers

Tekst : Arno Thomaes

Dekschild: keveronderzoek onder een dak

Het INBO, het **Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek**, start met een nieuwsbrief voor mensen die professioneel of in hun vrije tijd met kevers bezig zijn.

Het INBO ondersteunt ondermeer projecten rond lieveheersbeestjes, glimwormen, doodhoutkevers en waterkevers.

De doelstelling van de nieuwsbrief is om allerlei onderzoeken rond kevers bekend te maken zodat vrijwilligers eraan kunnen meewerken.

De inbreng van vele vrijwilligers is immers onontbeerlijk voor het opstellen van atlassen en rode lijsten.

Inschrijven op deze mailing doet u door een mailtje te sturen naar dekschild@inbo.be met als onderwerp 'Dekschild in', uitschrijven door 'Dekschild uit'.

Internationaal libellenkamp in Sardinië

The dragonfly fauna of Italy is well known even if there are still some gaps to fill in the south and in the islands.

Many areas are quite unexplored and the distribution of some species is unclear even due to global warming and the shifting of north African species.

In order to attract more European odonatologists to Italy and also to increase the knowledge and the interest of the Italian odonatologists, a dragonfly camp will be organized in Sardinia island by Elisa Riservato and Vincent Kalkman **from 23 to 29 June 2008**.

The camp will take place in the north west of the island, which offers good opportunities to explore the different kind of water bodies in the island (for example Stagno di Platamona and Lago Baratz). Accommodation ranges from B&B (from 20 euro up) to camping (from 10 euro up). The area is easy to reach by car and is well connected with public transport. Each day you can go out on fieldwork on your own or join one of the organised excursions. We are planning at least two evening talks about dragonflies of the island and status of knowledge of Italian dragonfly fauna.

Accommodation

- Ristorante la Fattoria, Via Buddi Buddi, 140, 07100 Sassari

There are 8 rooms available and each room is for three persons (with bathroom inside), the price is 30 euro per day (breakfast and dinner) or 20 euro (just sleeping and maybe breakfast)

No internet site is available so please send all the reservations to elisa.riservato@unipv.it before the 30 of April.

- Camping Villaggio Golfo Asinara, 07037 Platamona, Sorso, +39 079310230
www.campingasinara.it

The Camping has a good website where you can find the accommodation you prefer and you can reserve directly to them. Please, send an email to elisa.riservato@unipv.it to notice her you reservation.

Sardinia is one of the favourite place for holiday in Italy so we recommend you to book airplanes, ferry boat and accommodation as soon as possible.

Sent an email if you are interested in joining the fieldwork or for any other information. We will keep you informed.

Info: Elisa Riservato, elisa.riservato@unipv.it

5de Internationale nachtvlindernacht

De "**Hungarian Lepidopterological Society**" en de "**Entomological Society of Luzern**" (Switzerland) kondigen hierbij de **5^e European Moth Nights** aan van **24 tot 28 juli 2008**.

Net als in voorgaande jaren zijn er **verschillende doelstellingen**:

1. **Samenwerking is een belangrijke drijfveer.** Met dit project zijn in eerdere jaren een groot aantal Europese lepidopterologen, natuurbeschermers en vele andere in vlinders geïnteresseerden bij elkaar gebracht, niet alleen voor de duur van enkele nachten, maar ook voor langduriger contact. We zijn er van overtuigd dat het niet om een overbodige activiteit gaat, maar dat het onderlinge banden en samenwerking versterkt. Verder geeft het ook inzicht in de lepidoptera fauna in de verschillende landen en de verschillende inventarisatiemethoden.
2. We willen graag een **brede doorsnede van de macro-nachtvlinders in een bepaalde periode van het jaar voor het voetlicht brengen**, met speciale aandacht voor trekvlinders en soorten die bedreigd zijn en bescherming nodig hebben.
3. Alle verzamelde informatie en ook de evaluatie zullen **ook voor het grote publiek beschikbaar worden gemaakt**. Het is voor ons belangrijk om te benadrukken dat we alle resultaten publiceren, niet alleen een afgeleide daarvan.

Belangrijk: Deelnemers worden er aan herinnerd dat ze in totaal **vijf observatienachten** tot hun beschikking hebben. Dit is vooral omdat we niet willen dat slecht weer of persoonlijke omstandigheden het meedoen in de weg staan. Maar het is natuurlijk ook mogelijk om alle vijf de nachten mee te doen: vijf keer op een plek of op vijf verschillende locaties, alles is mogelijk.

Voor allerlei vragen en verdere informatie omtrent het insturen van waarnemingen in het kader van de 5^e European Moth Nights, kunt u de [hieronder gepresenteerde informatie](#) raadplegen:

1. De verzamelde waarnemingen moeten het liefst worden ingestuurd in een special voor dit doel samengestelde **Excel tabel** die kan worden gevonden op onderstaande webadressen.

http://lepidoptera.fw.hu/emn/EMN_data_table.xls

http://euromothnights.uw.hu/5emn_2008_tab.xls

De tabellen kunnen overigens ook **per email** aangevraagd worden. De tabel bevat alle belangrijke informatie die nodig is voor het project. Als u deze Excel sheets gebruikt, vergemakkelijkt dat het invoeren van de data en de uiteindelijke evaluatie. Maar eventuele andere formats worden vanzelfsprekend ook geaccepteerd.

In de verschillende Europese landen hebben we zogenaamde "**EMN Ambassadors**" die ons helpen met ons werk.

Voor Vlaanderen is dit Wim Veraghtert - Natuurpunt Educatie - Graatakker 11 -2300 Turnhout - wim.veraghtert@natuurpunt.be

Het is hun taak om de activiteiten in hun regio te coördineren, eventuele ontvangen data te sorteren en verifiëren en ze dan door te sturen naar de centrale coördinator. Eventuele vragen en opmerkingen kunt u dus ook aan de lokale EMN Ambassador sturen.

2. De Excel tabel moet de **volgende informatie** bevatten (de categorieën in **vet** zijn verplicht):

- **naam, adres en e-mail**

- Familie, **geslacht, soortnaam** (het gebruik van de checklist van KARSHOLT & RAZOWSKI 1996 of LERAUT 1997 wordt geadviseerd) In de loop van het project hebben we onszelf geconcentreerd op de macro-lepidoptera (Macroheterocera) in de meest strikte zin; **ook** de volgende families maken daarvan deel uit: **Hepialidae, Cossidae, Limacodidae en Psychidae**. Verder uitleg hierover kan worden nagelezen bij de evaluatie van de 1^e EMN.

- **Land, regio, plaats, exacte locatie, hoogte boven zeeniveau, datum en collectiemethode** (type lamp, type val, gebruik van stroop en duur van de observatie)

- **Aantal** van elke soort (precies of in the vorm van schattingen in categorieën zoals deze beschreven zijn in de uitnodiging)

Het is heel belangrijk om hier twee **zeer belangrijke voorwaarden** te benadrukken.

-Ten eerste, **alleen waarnemingen die met zekerheid zijn gedetermineerd kunnen worden gebruikt**. Als er onzekerheid bestaat over een bepaalde determinatie bestaat, schakel dan de hulp in van een specialist, of schrap de waarneming.

- Het tweede is om ten volle rekening te houden met de **ter plaatse geldende regels**, dus het wordt afgeraden om zeldzame of beschermde soorten te verzamelen en geen natuurlijk leefgebied te verstoren.

Bij de realisatie van dit project, zijn we afhankelijk van een zo groot mogelijk ondersteuning van entomologische, veelal lepidopterologische groepen, natuurbeschermers, en enthousiaste amateurs die erin geloven dat bij het verzamelen van waarnemingen, de kennis over deze bijzondere groep van dieren kan toenemen en dat op deze manier kan worden bijgedragen aan de bescherming van de leefgebieden.

Dus, informeer zoveel mogelijk mensen over dit project en maak de activiteiten van iedereen die meedoet bezoekbaar voor anderen (zoals schoolklassen, natuurgenieters en alle andere geïnteresseerden).

Overigens wordt het organiseren van dergelijke excursieactiviteiten overgelaten aan de deelnemers zelf.

Laten we de mogelijkheid gebruiken om nachtvlinders onder de aandacht van het grote publiek te brengen, maar ook om aan te geven dat nachtvlinders dringend behoefte hebben aan bescherming.

Volgende European Moth Nights

De geplande data voor de komende European Moth Nights zijn:
6^e EMN: 21-25 mei 2009; 7^e EMN: 9-13 september 2010

text by **LADISLAUS REZBANYAI-RESER & Mihály KÁDÁR**

translated by **DICK GROENENDIJK**, EMN-Ambassador of the Netherlands, dick.groenendijk@vlinderstichting.nl

Cursus lieveheersbeestjes te Peer

Natuurpunt Meeuwen-Gruitrode & Peer organiseert in 2008 een cursus Lieveheersbeestjes.

De cursus bestaat uit **één theoretische en drie praktijklessen**. Tijdens de excursies worden ook sprinkhanen, dagvlinders en libellen onder de loep genomen.

Theorieles:

Dinsdag 10 juni

Milieuklas Peer (achterkant gebouw Esmeralda), Steenweg Wijchmaal 66 te Peer. We starten om 19.30u, einde is voorzien omstreeks 22.30u.

Excursies:

Zondag 15 juni, 20 juli en 10 augustus van 14.00u tot 17.00u.

Plaats van de excursies wordt tijdens de theoretische meegedeeld.

Nobby Thijs zal zowel de theoretische als de excursies begeleiden.

Deelnameprijs bedraagt 10 euro voor NP-leden, 40 euro voor niet leden en dient vooraf betaald te worden door overschrijving op rekeningnummer 454-2090621-49 met vermelding 'cursus lieveheersbeestjes 2008'.

Info: marleen.massonnet@gmail.com, 0487 55 24 87 of www.abeek.be

Zweefvliegen-inventarisatie Zoerselbos en Lovenhoek

Zondag 18 mei 2008: Zweefvliegen-inventarisatie Zoerselbos en Lovenhoek

Inventarisatie (geen cursus!) van zweefvliegen en andere diptera van Zoerselbos in Malle (voormiddag) en Lovenhoek in Vorselaar (namiddag).

Afspraak: 9u30 en 14u00 carpoolparking aan afrit 20 (Zoersel/Malle) van de E34.

Organisatie: studiegroep "Diptera Belgium"

Info: Joris Menten, joris_menten@yahoo.com vóór 8 mei (niet bereikbaar van 9 tot 17 mei)

<http://pets.groups.yahoo.com/group/DipteraBelgium/>

Cursussen mei/juni 2008

Lieveheersbeestjes

Provincie Antwerpen

Natuurpunt Zuidrand Antwerpen i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: lokaal IJsvogel, Fort VII, Legerstraat 40, Wilrijk

Theorie: 15/5 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 14/6 en 26/7 van 14u00 tot 17u00

Prijs: 12€/leden en 17€/niet-leden op 979-9767547-40 t.n.v. NP Zuidrand Antwerpen met vermelding 'lieveheersbeestjes'+ naam, telefoonnummer en ev. mailadres

Inschrijven: Catherine Vandercruyssen, 03/288 81 07, cvdex@pandora.be

Lesgever: Johan Baetens

Provincie Vlaams-Brabant

Natuurpunt Kortenberg i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: CC Colomba, Colomabastraat 1, Kortenberg

Theorie: 15/5 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 18/5 en 1/6 van 14u00 tot 17u00

Prijs: 10€/leden en 12,50€/niet-leden, ter plaatse te betalen

Inschrijven: Filip Fleurbaey, 02/759 87 52, filip.fleurbaey@skynet.be

Lesgever: Wim Veraghtert

Provincie Antwerpen

Natuurpunt Mechels Rivierengebied i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: BC Mechels Rivierengebied, Muizenhoek 7, Muizen

Theorie: 2/6 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 8/6 en 15/6 van 9u00 tot 12u00

Prijs: 15€/leden en 35€/niet-leden (incl. lidmaatschap)

Inschrijven: BC Mechels Rivierengebied, 015/43 61 09, bc.mechelsrivierengebied@natuurpunt.be

Lesgever: Wim Veraghtert

Provincie Limburg

Natuurpunt Meeuwen-Gruitrode en Peer i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: Milieuklas, gebouw Esmeralda, Steenweg Wijchmaal 66, Peer

Theorie: 10/6 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 15/6, 20/7 en 10/8 van 14u00 tot 17u00

Prijs: 10€/leden en 12,50€/niet-leden

Inschrijven: Marleen Massonnet, 0487/55 24 87 (na 17u00), marleen.massonnet@gmail.com

Lesgever: Nobby Thys

Dagvlinders

Provincie Oost-Vlaanderen

Vormingplus Gent-Eeklo i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: De Assels, afspraak in de Veerstraat op de brug over de Leie, Drogen

Praktijk: 17/5 van 13u30 tot 16u30

Prijs: 10 euro

Inschrijven: Vormingplus Gent-Eeklo, 09 224 22 65, info.gent.eeklo@vormingplus.be (code 08125)

Gids: Joeri Cortens

Provincie Antwerpen

Natuurpunt Rupelstreek, kern Boom-Rumst i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: vergaderzaal sporthal Terhagen, Europalaan 1, Rumst-Terhagen

Theorie: 5/6 en 12/6 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 6/7 van 14u00 tot 17u00 en 19/7 van 10u00 tot 13u00

Prijs: 12€/leden en 15€/niet-leden

Inschrijven: Fried Happaerts, 03/888 81 15, friedh@telenet.be

Lesgever: Nobby Thys

Nachtvlinders

Provincie Oost-Vlaanderen

Natuurpunt Ninove i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: café Kalisj, Pollarestraat 126, Ninove

Theorie: 5/6 en 12/6 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 2/8 en 15/8 (na zonsondergang)

Prijs: 15€ op 979-3529555-21 t.n.v. NP Ninove met vermelding "cursus nachtvlinders"

Inschrijven: Kris De Wit, 054/32 52 65, kris.dewit@skynet.be

Lesgever: Wim Veraghtert

Zweefvliegen

Provincie Antwerpen

Natuurpunt Zuidrand Antwerpen i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: lokaal IJsvogel, Fort VII, Legerstraat 40, Wilrijk

Theorie: 24/6 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 5/7 en 13/7 van 14u00 tot 17u00

Prijs: 17€/leden en 22€/niet-leden op 979-9767547-40 t.n.v. NP Zuidrand Antwerpen met vermelding 'zweefvliegen' + naam, telefoonnummer en ev. mailadres

Inschrijven: Catherine Vandercruyssen, 03/288 81 07, cvdex@pandora.be

Lesgever: Nobby Thys

Nuttige en schadelijke insecten

Provincie Limburg

Natuurpunt Zutendaal i.s.m. De Lieteberg vzw en Natuurpunt Educatie

Plaats: BC De Lieteberg, Zuurbroekstraat 16, Zutendaal

Theorie: 11/6 van 19u00 tot 22u00

Praktijk: 15/6 van 10u00 tot 13u00

Prijs: 5€/leden en 6€/niet-leden, ter plaatse te betalen

Inschrijven: BC De Lieteberg, 089/62 94 53, info@lieteberg.be

Lesgever: Nobby Thys

Libellen

Provincie Limburg

Regionaal Landschap Lage Kempen i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: afspraak aan het einde van de Vijverstraat, Ham

Praktijk: 7/6 van 14u00 tot 17u00

Prijs: gratis

Inschrijven: Vormingplus Limburg, 011/56 01 00,

www.vormingpluslimburg.be (code 1700/0812/192)

Gids: Nobby Thys

Sprinkhanen

Provincie Limburg

Regionaal Landschap Lage Kempen i.s.m. Natuurpunt Educatie

Plaats: Genaderse Molen, Springstraat 10, Houthalen-Helchteren

Praktijk: 29/6 van 14u00 tot 17u00

Prijs: gratis

Inschrijven: Vormingplus Limburg, 011/56 01 00,

www.vormingpluslimburg.be (code 1700/0812/194)

Gids: Nobby Thys

Activiteitenkalender

4 mei 2008

Schorisse

Lieveheersbeestjeswandeling, Ronny De Clercq

Afspraak: Kerk van Schorisse om 14u00.

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

4 mei 2008

Noord-Frankrijk

Op zoek naar de tweevlek

Afspraak: Kerk van Trélon, Frankrijk om 10u00.

Organisatie: Libellenvereniging Vlaanderen

Info: Geert De Knijf 0476/ 40.34.54, geert.deknijf@inbo.be

8 mei 2008

Oudenaarde

Biologische waterkwaliteitsbepaling, Gerda Achtergaele

Afspraak: De Zonnebloem, Parkstraat 25, 9700 Oudenaarde om 20u00.

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

11 mei 2008

Meetshoven

Lieveheersbeestjes

Afspraak: Wit Toreke, Kruispunt Ter Heidelaan-Betekomsesteenweg, Aarschot om 14u00.
Info: Johan Bogaert 016/ 50.03.89, johan.bogaert@skynet.be

13 mei 2008

Hasselt

Herhalingsavond libellen

Afspraak: Natuur.huis van NP Limburg, Domein Kiewit, Hasselt om 20u00.

Organisatie: SAP

Info: Jan Wyers 0475/ 31.37.09, jan.wyers@skynet.be

14 mei 2008

Zutendaal

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

17 mei 2008

Herk

Vlinders in de Mombeek-vallei

Afspraak: Parking elektriciteitscabine op kruispunt Sasput-Muntelbeekstraat, St-Lambrechts-Herk om 13u00.

Organisatie: SAP

Info: Jan Wyers 0475/ 31.37.09, jan.wyers@skynet.be

17 mei 2008

Drongen

Dagvlinders

Afspraak: De Assels; Veerstraat op de brug over de Leie te Drongen om 13u30.

Organisatie: Vormingplus Gent-Eeklo i.s.m. Natuurpunt Educatie

Prijs: 10 euro

Inschrijven: Vormingplus Gent-Eeklo, 09 224 22 65, info.gent.eeklo@vormingplus.be

18 mei 2008

Malle / Vorselaar

Zweefvliegen-inventarisatie Zoerselbos en Lovenhoek

Afspraak: Carpoolparking aan afrit 20 (Zoersel:Malle) van de E34 om 09u30 en om 14u00.

Organisatie: Studiegroep Diptera Belgium

Info: Joris Menten, joris_menten@yahoo.com vóór 8 mei, want niet bereikbaar van 9 tot 17 mei

18 mei 2008

Kluisbergen

Excursie Paddenbroek

Afspraak: ingang Paddenbroek, Paddenstraat, Kluisbergen om 14u00.

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

21 mei 2008

Geel - Neerhelst

Plaatsen van fuik

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

22 mei 2008

Geel - Neerhelst

1ste maal bemonsteren

Afspraak: Larumsebrugweg ten einde aan de kanaaldijk om 10u00

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

22 mei 2008

Olen

Determinatie waterdiertjes

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 13u00 – 22u00

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

22 mei 2008

Loker-Heuvelland

Insectendeterminatie in en om de Scherpenberg

Afspraak: Restaurant Scherpenberg, Dikkebusstraat, Loker – Heuvelland om 19u00.

Organisatie: NP Westland en insectenwerkgroep De Bron vzw.

Info: Rudy Claes 057/ 20.24.54, natuurpuntwestland@telenet

22 mei 2008

Ronse

Determinatie inventarisatieproject Paddenbroek

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37 of lampyris@telenet.be

23 mei 2008

Turnhout

Nachtvlinders met lichtval in de tuin, Wim Veraghtert

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55, nobby.thys@natuurpunt.be

24 mei 2008

De Liereman, Antwerpse Kempen

Libellen

Afspraak: Bezoekerscentrum Landschap De Liereman, Schuurhovenberg 43, Oud-Turnhout om 10u30

Organisatie: Libellenvereniging Vlaanderen

Info: Peter Van der Schoot 0473/ 95.90.00, petervanderschoot@telenet.be

25 mei 2008

Brugge, Eeklo, Zottegem, en op vele andere plaatsen

Lieveheersbeestjesdag

Afspraak: zie vooraan deze nieuwsbrief.

Organisatie: Lieveheersbeestjeswerkgroep

25 mei 2008

Knokke

Bezoek aan vlindertuin en Zwinbosjes

Afspraak: Vlindertuin, Bronlaan 14, 9300 Knokke om 14u00.

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

30 mei 2008

Hasselt

Nachtvlinders op Domein Kiewit

Afspraak: Parking Putvennestraat, Hasselt om 21u00.

Organisatie: SAP

Info: Jos Coteur 0497/ 04.86.79, jos.coteur@telenet.be

31 mei 2008

Hasselt

Vlinders en libellen in het Kempenbroek

Afspraak: Parking zwembad Hasselt, elfde linielaan om 08u00.

Organisatie: SAP

Info: Jan Wyers 0475/ 31.37.09, jan.wyers@skynet.be

Varia

Wil je de [focus@ongewervelden](mailto:focus@ongewervelden.be) in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres: focus.ongewervelden@telenet.be**

Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen waar je waarnemingsgegevens naar toe kunt sturen is te vinden op:

<http://www.lampyris.be/waarnemingen.htm>

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.